

TANULMÁNYOK

AZ ISTENTISZTELET ALKOTÓELEMEI

Mielőtt a címben megjelölt problémával foglalkoznánk, próbáljunk választ keresni erre a kérdésre: Mi az istentisztelet?

A kereszténységet megelőző vallások istentiszteletét a theurgia jellemezte, az a hit, hogy bizonyos kultikus cselekmények végrehajtása által az ember befolyásolhatja az istenek akaratát s azt a maga kívánsága szerint megváltoztathatja. A zsidó nép vallása ebben a tekintetben is egy magasabb fejlődési fokot jelent. A kultusz Jáhvé és a zsidó nép közötti szövetség kifejezője, melyben Isten az ő választott népétől feltétlen hűséget és engedelmességet kíván.

Jézus új megvilágításba helyezte az Isten és ember viszonyát. Az Ószövetség szolgálai félelme helyébe a gyermeki bizalmat és szeretetet, a törvény betűje helyébe a lélek szabadságát tette. Isten a mi Atyánk, aki szellemi valóság, s őt csak „lélekben és igazságban“ közelíthetjük meg. Az istentisztelet formájával azonban sem Jézus, sem közvetlen tanítványai közelebből nem foglalkoztak. A keresztények istentisztelete mégis elég korán kialakult, mivel az első gyülekezetek zsidó és pogány eredetűek voltak, mind a zsidó, mind a pogány istentiszteletből átvettek bizonyos cselekményeket és részeket.

A zsidó-keresztény istentisztelet kezdetben az ószövetségi liturgiához ragaszkodott. ApCsel 3, 1—2-ben és 5, 12-ben olvassuk, hogy kezdetben a keresztények is részt vettek a jeruzsálemi templomban tartott istentiszteleten és ott a „Salamon tornácában“, a templom egyik előcsarnokában imádkoztak. De részt vettek szombatoként a zsinagógai istentiszteleten is, amely, eltérően a templomi kultusztól, írásmagyarázatból, imádságból és zsoltáreklésből állott. Később ezeket a formákat átvették és keresztény tartalommal töltötték meg.

A pogány-keresztény gyülekezetek életében az istentisztelet sokkal önállóbban fejlődött. Az alkotóelemek itt is az ének, ima és beszéd vagy írásmagyarázat voltak (Kol 3,16). Bár szó van arról, hogy a tanításban kiválóbbak vezetőivé lettek az istentiszteletnek (presbiteros, episcopos, 2Tim 2,2), azért általában az egyetemes papság elve alapján állottak, s az asszonyokon kívül bárki nagykorú előállhatott a gyülekezetben imádsággal és tanítással (1Pt 2,9).

A keresztény istentisztelet formái és főbb elvei tehát már az apostoli korban megállapítást nyertek. A folyamat azzal kezdődött, hogy az úrvacsorát elválasztották a szeretetvendégségtől, melyet egyre ritkábban gyakoroltak. Az úrvacsora az istentisztelet középpontjába került, s

már a III. században az áldozat gondolata kapcsolódott hozzá. A gyülekezet mindinkább a háttérbe szorult, a papság jelentősége viszont emelkedett. Az istentiszteleti cselekmények mágikus erőt nyertek. A zsidópogány elemekből kialakult az ókatolikus liturgia, amely a középkori egyház istentiszteletének képezte alapját.

A római katolikus istentisztelet alapját Nagy Leó és I. Gelasius pápák vetették meg; igazi kifejtője azonban Nagy Gergely pápa volt, aki behozta a zenét és a kórusokat, s a „római misét“ emelte általános érvényre. A tridenti zsinat a Gergely-féle liturgiát fogadta el, s az kisebb-nagyobb átdolgozással ma is érvényben van. A mise által a hívő lélek érdemeket kíván szerezni Isten előtt, és az Ő akaratát a maga javára próbálja megnyerni üdvösségének biztosítása érdekében.

A reformáció a hitet állította az üdvösség egyetlen feltételéül. Az istentisztelet fő célját és rendeltetését is abban látta, hogy hitet adjon, s azt fokozza, emelje és támogassa. Ennek a hitbeli gyarapodásnak egyetlen biztos eszköze Isten igéje, amint az a Bibliában rögzítve van. Ezért az istentisztelet központja az igehirdetés, mert „a hit hallásból van“.

A reformáció mégis nyitott kaput hagyott a további kísérletezésre. Ezért a protestantizmus életében az istentisztelet lényege, jelentősége és célja aszerint változott, amint a vallásos gondolkodás a kereszténység lényegét felfogta és magyarázta. Így pl. a protestáns ortodoxia bár megtartotta a hitet mint az üdvösség egyetlen biztosítékát, de azt hirdette, hogy azt tanítás által kell meggyökereztetni és nagyra nevelni az emberben. Ezért az istentisztelet a káték magyarázására és a hittételek terjesztésére szorítkozott, mert abból az alapfeltevésből indult ki, hogy a hit és a dogma egyet jelent. Ezt az utat követte a vallásos racionalizmus is, azzal a különbséggel, hogy kritika tárgyává tette az egyházi tantételeket is. Célja az értelemre hatni, mert előbb valamit meg kell érteni, s azt csak azután lehet hinni. Ami az értelemmel ellenkezik, az nem lehet vallási érték. Ez az irányzat a templomot iskolának tekintette, s az istentisztelet célját a tanításban és ismeretterjesztésben határozta meg.

Az ortodoxia és racionalizmus visszahatásaképpen született pietizmus a kereszténység lényegét az áhítatban és kegyes cselekedetek gyakorlásában látta. Az istentisztelet célja ezek szerint a világ megjobbítása, az emberek megtérítése és az isteni kegyelem elnyerése. Útja: az imádkozás és bibliaolvasás.

Az unitárius felfogás szerint a vallás lényege nemcsak hit vagy tan vagy pusztán cselekedet, hanem „lélek és élet“, mégpedig jézusi lélek és élet. Mint minden élet, úgy a vallásos lélek is külső megnyilatkozást keres. Ennek a külső kifejezője az istentisztelet. Az istentisztelet tehát nem forrása és kiindulása a vallásos érzésnek, hanem annak eredménye. Ebből önként következik, hogy az istentiszteletnek a vallásos érzés hű kifejezőjének kell lennie, s ami e kifejezést zavarja, legyen bármilyen művészi, mégsem mondható istentiszteletnek.

A búzaszemben az életre és termékenységre alkalmas csíra csak akkor fog kifejlődni és termést hozni, ha jó talajba vetik, illetve megfelelő feltételek közé kerül. Az istentiszteletnek is ilyen hatást tulajdoníthatunk, amelyet az emberi lélekre gyakorol. Akiben nincs hit, vallásos érzés, erkölcsre való készség, annak az istentisztelet sem adhat, de aki-

ben megvan ezeknek legalább a csírája, annál elősegíti a továbbfejlődést és termékenységet.

Ilyenformán ahelyett, hogy azt várnók, hogy Isten leszálljon közénk, közös áhítatunkban mi emelkedünk Hozzá, s ahelyett, hogy Őt próbálnánk akaratumk eszközévé tenni, mi keressük az Ő akarátát, hogy életünket egyazon hullámhosszra hangoljuk a valláserkölcsi világrenddel. Az igazi istentisztelet tehát az, melynek verőfényében vallásos érzésünk a kellő táplálékot megtalálja; amely értelmünket, szívünket és akaratumkat egyaránt mozgásba hozza. Ezért nem közömbös, hogy az istentisztelet alkotóelemei és rendje mennyiben felelnek meg a lélek igényeinek.

Az unitarizmus istentiszteleti rendjét és alkotóelemeit tekintve szintén az evangéliumi alapra megy vissza. Istentiszteletünk az őskeresztény istentisztelet alkotóelemeit vette át és fejlesztette tovább, ezek: ének, ima és prédikáció vagy egyházi beszéd. A reformáció korában Dávid Ferenc istentiszteleti rendje ugyancsak ezeken az elemeken épült fel. Hunyadi Demeterék már bővítették azzal, hogy a prédikáció előtt imát mondtak, melyet az Úri imádság zárt be, az istentiszteletet pedig 2Thesz 2,16—17 verseivel fejezték be.

1 Ének. Az unitárius istentisztelet énekkel kezdődött. Az „isteni dicséreték, imádságos és vigasztaló énekek“ címet viselő első énekeskönyvünkben az énekeket az egyházi év felosztása szerint rendezték el. Háromféle éneket használtak: himnuszokat, antifonákat és zsoltárokat.

A vasárnapi istentisztelet Dávid Ferenc korától egészen a 18. századig megtartotta az antifonákat és az ezek után rendelt zsoltárokat. Az istentisztelet ezekkel kezdődött, de Agh István már sajnálkozik afelett, hogy ezt a jó szokást sok helyen elhagyták, megelégedve egy zsolnárnak vagy dicséretnek az eléneklésével. Az antifonák az énekeskönyv későbbi kiadásaiban is benne voltak, mellettük még litániákat is használtak, melyek által az istentisztelet élénkebbé, változatossá és hatásosabbá vált.

A 17. és 18. században általánosan elterjedt használatban a Károli Gáspár zsolnárfordításai voltak. Ennek megvolt a maga jól ismert történelmi oka, de gyakorlati magyarázata is. Később Szenci Molnár Albert átírta a zsoltárokat, francia dallamokra alkalmazta és ezzel az éneklést is irányította. Jóllehet nekünk is volt zsolnárfordítónk Bogáti Fazekas Miklós költőnk személyében, de az ő fordításai csak magánhasználatban terjedtek, egészen az énekeskönyv legújabb átdolgozásáig, amikor Pálfi Márton az ő fordításaiból is felvett néhányat.

Enyedi György szerint lelki énekkel kell dicsérni Istent. „Induljon az szív, fakassza ki a száj a szózatot, az belső indulatot és szeretetet és úgy kezdjen énekelni. Mindenkor az Úrnak tisztességére nézzünk.“ Enyedi korában — ezt tükrözik beszédei — a miseéneklés ellen bevezetett reform azt eredményezte, hogy némely gyülekezet egészen tartózkodott az énekléstől. Enyedi azzal kívánja segíteni az istentiszteleti éneklés ügyét, hogy a Bibliából felsorolja a nagy énekeseket, hogy általuk példát adjon: „Ha Mózes, Dávid és az angyalok nem szégyenlették az Úrnak éneket mondani, te se szégyeld. Ezt cselekszik másutt is a jól rendelt ekklesiákban.“ Ugyanakkor azonban kikel a túlzások ellen, amelyektől a reformáció tisztaságát és igazságát félti: „Tévelyegnek, akik sípok, orgonákat fúnak a templomban. Mi elégedjünk meg az szájjal

és szóval mondott dicséretekkel és eképpen magasztaljuk az mi Istenünket.“

Agh István, aki rendszerbe foglalta szertartásainkat, az istentiszteleti éneklést így szabályozza: „Legelőször éneklésnek kell lennie vagy az isteni dicséretekből, melyek nem kevés jobbitással 1749. s közelebb 1777. esztendőben kibocsáttattak, vagy a zsoltárokból, melyeket Szenczi Molnár Albert vallásra való tekintet nélkül helyesen szerzett volt.“

Amíg orgona nem volt, a kántor a templom közepén levő éneklő-állvány mellől olvasta a szöveget és vezette az éneket. Templomainkban az orgona csak a 19. században kezd meghonosodni. Első a kolozsvári 1806-ban, majd a bágyoni és fokozatosan a többi. Párhuzamosan követte ezt a templomi éneklés tökéletesedése, bár ebben a tekintetben még ma is nagyon sok a kívánnivaló.

Az ének mint az istentisztelet alkotóeleme zenés imádság. Tartalmilag lehet egyéni és közösségi érzelmeknek a kifejezője, bár mint istentiszteleti cselekmény mindig csak közösségi lehet. Az egyházi éneknek formai és tartalmi követelménynek kell megfelelnie. Formailag a legfontosabb, hogy legyen dallamos, s a dallam legyen hű kifejezője a szövegnek. Tartalmilag megköveteljük, hogy legyen összhangban hitelveinkkel, fejezze ki azt a pozitív tartalmat, amely megfelel a mi hit-és életfelfogásunknak.

Énekeink mind formai, mind tartalmi szempontból alapos revízióra és megújításra várnak. Ez a munka egyrészt már elkezdődött és eredményeket is tud felmutatni, s minden reményünk megvan arra, hogy egy új és friss egyházi ének kultúrának az alapjait rakjuk le általa.

2 *Ima.* Az imádság Isten és a hívő ember legbensőbb viszonyának a kifejezése. Forrása a hit és a bizalom. Amilyen a hitünk, olyan imádságunk is, és akiben bízunk, ahhoz intézzük imáinkat. Mivel az ima az érzelem gyümölese, vannak, akik azt mondják, hogy egészen az érzelmennek kell átengedni, s fölötte gondolkodni, elmélkedni, egy szóval bevonni az értelmi tevékenység világába vagy éppen kritikának vetni alá nem tanácsos és nem is szabad. Ezt a tételt azonban maga a vallásfejlődés folyamata cáfolja meg.

Az imádság szoros kapcsolatban van a vallásos fogalmakkal, amint azok fejlődnek és tisztulnak, éppen úgy fejlődik és tisztul az imádság is mind formában, mind tartalomban.

Az ima egyetemes vallásos jelenség, alig van megfelelőbb kötelék a hívő emberek összekapcsolására, mint az imádság vágya, szükségességének érzése. Ezért bír különös jelentőséggel az istentiszteleti imádság mint közös cselekmény.

Az istentiszteleti imával kapcsolatban követelményként állítjuk fel, hogy legyen összhangban: a tiszta egyistenhittel, a világegyetem törvényszerűségével, az erkölcsi világrenddel és az evangélium szellemével. Mit jelentenek ezek a követelmények?

Imáinkban elmosódnak a határok az Istenről vallott felfogás különböző formái között, s mert csak a személyes Istenhez tudunk imádkozni, kifejezéseinkben gyakran mozgunk az antropomorfizmus és a panenteizmus között. Ez viszont csak a forma, keret, amelyet mindig a tiszta egyistenhit tartalmával kell megtöltenünk.

Az imádkozó ember is tudja, hogy a világ törvényeken épül fel, és felfogása szerint Isten van a törvények mögött. Ezért az imádságban

nem kérhetünk olyan isteni beavatkozásokat, csodákat, amelyek megzavarnák a rendet és összhangot.

Azonban a léleknek is vannak szabályai, s az imádságnak ezeket is tekintetbe kell vennie. Az imádság több mint puszta hangulat, tárgya is van: az, aki általa erőre kap, újjászületik. Az imádság tehát lelki táplálék. Imádkozhatunk esőért, napsugárért, gyógyulásért, vigasztalásért, csak meglegyen a legfontosabb feltétel, az imádságos lelkület, amely nem tekinti az imát olyannak, amely sem nem használ, sem nem árt.

Az istentiszteleti ima közös cselekmény. Ezért itt az egyéni vágyak, törekvések háttérbe szorulnak, s a közös hit, közös cél és közös erkölcsi javak iránt való törekvés jutnak benne kifejezésre. Az ima tehát a gyülekezet tényleges hangulatának, Istenben való életének, Istenhez való viszonyának és Istenben való egységének a kifejezése. Az imádságból senki sincs kizárva, aki a gyülekezettel lelki közösségben él, ezért benne az egyén is megtalálja lelki szükségletét.

Amikor az istentiszteletből hiányzik az imádkozás szelleme, az merő formasággá süllyed, s az emberek lassan elszoknak tőle. A helyes imádkozás tehát egyben az istentisztelet hatékonyabbá tételét is jelenti. A lelkész őszintén és teljes erejével próbálja meg új életet vinni az istentiszteletbe. Sohase lépjen a szószékre szellemi és erkölcsi előkészület nélkül, sohase imádkozzék nyilvánosan, mielőtt magában nem kérte Isten segítségét munkájára. Mérlegelje a gyülekezet szükségleteit, imádkozzék meggyőződése mélységéből, érdeklődése teljességéből, s akkor másokat is magával tud ragadni az imádkozás tiszta magaslataira. Az imádkozás tehát olyan magatartásnak az elérését akarja, amely felemeli a hívő embert Istenhez, hogy közvetlenül részesüljön áldásaiban. Ebben van az imádságnak mint istentiszteleti tényezőnek léte.

3 Prédikáció vagy egyházi beszéd. A protestáns istentisztelet legfontosabb alkotóeleme, ha azt a szempontot tartjuk szem előtt, hogy az evangéliumot hirdetjük. Olyan fontos rész, hogy történelmi kifejlődésére, tárgyára, kidolgozására és előadására nézve külön teológiai szak fejlődött ki: a homiletika.

Közismert az a tény, hogy az élőlőszónak milyen nagy szerepe volt a kereszténység kialakulásában. A középkori egyház istentiszteletében azonban a prédikáció fokozatosan elveszítette központi jellegét, s helyét a mise-áldozat foglalta el. A reformáció viszont újból visszahelyezte eredeti jogaiba, és újból az istentisztelet középpontjává tette. Az unitárius istentiszteletben is lényeges hivatása van a prédikációnak. Benne tükröződik, a lelkész lelkén keresztül, az egész gyülekezet valláserkölcsei élete. Minden prédikáció élő bizonyoságtétel Isten előtt, az a kapocs, amely összeköti a templomot az élettel. A templom és berendezése lehet akár milyen régi, de a prédikáció mindig a jelen életviszonyainak a hirdetője. A lelkész a szószéken nem egyszerűen liturgus, aki gépiesen, lélek nélkül végez megszokott szertartásokat, hanem hívő és küzdő ember, akinek lelkén az élet áramlatai vonulnak keresztül. Nem betanult szerepet játszik, mint a színész, hanem átéli s a valóságban önmaga is éli gyülekezete hitét és életét.

Az unitárius prédikáció a protestantizmus keretein belül nemcsak a jelenről való bizonyoságtétel, hanem a jövődőlnek, Isten országának is az előkészítőlje. Amíg keressük Isten országát, addig mindig meglesz a prédikáció hivatása az istentiszteleten.

A prédikáció görög befolyás alatt kialakult keresztény irodalmi termék. A görög bölcséleti gondolkozás és formai érzék az első gyülekezetek rajongó, homályos és rendszertelen beszédét rendszeres, meggyőző és megragadó beszéddé alakítja át. Így lesz a keresztény prédikáció műalkotás.

A prédikációtól elválaszthatatlan a prófétai vagy apostoli jelleg. A lelkész mint Isten küldötte beszél a hívő emberekhez, és tekintéllyel beszél. Tartalmat csak akkor ad, ha magától jön, és nem mesterkélte vagy erőltetett. Ez egyéb tényező mellett erős meggyőződésből áll. Ellenkező esetben a tekintélyelv is érvényét veszti. Isten küldöttei által nem színtelen, erőtelen hangon beszél, hanem hatalommal és tüzzel.

A prédikáció anyagát a vallási és erkölcsi eszmék szolgáltatják: elsősorban a vallásiak. Nem mintha az erkölcs másodrendű jelentőséggel bírna, hanem mert az Isten és ember közti viszonyban a magasabb áll fennebb, s kifejezéseiben is a vallási gondolatok és eszmék jönnek elősorsban. Sőt még amikor szorosan vett erkölcsi kérdéssről van szó, a hit-eszméknek ott kell világolniuk, hogy fényük beragyogja az erkölcsit. Viszont a vallásnál is mindig szem előtt kell tartani az erkölcsit, mert enélkül élettelené válik: „Azonképpen a hit is, ha cselekedetei nincsenek, meghalt önmagában“ (Jak 2,17).

Voltak időszakok, amikor csak erkölcsi kérdésekről prédikáltak, apró részletekig menve el, egészen a hasznossági erkölcsig. Az egyházi beszédben a vallási eszmék fénye és az erkölcsiek szentsége együtt bontakoznak ki: örök igazságok jutnak bennük kifejezésre, amelyek nem változnak.

A prédikációnak mégis tekintettel kell lennie a kor értelmi és erkölcsi szükségleteire, egyszóval a mában kell élnie. Az örök vallás-erkölcsi igazságok más-más vonatkozásban nyernek a különböző korokban kifejezést és tükröződnek a prédikációban. Azonban a különböző szellemi állapotok és áramlatok közt, a különböző árnyalatok és felekezeti felfogások mellett is a prédikáció mindig ugyanaz marad: az evangélium hirdetése. Erről egy pillanatig sem szabad megfeledkeznünk. Híveink azért jönnek a templomba, mert olyat akarnak hallani, amelyet csak ott kapnak meg. A prédikáció célja s ezen keresztül a lelkész hivatása: az evangélium hirdetése.

A kérdés az: Miképpen érhető el az a cél, hogy mi úgy prédikáljunk, hogy ne csak megértsenek, ne csak gyönyörködjenek beszédünkben, hanem a vallás-erkölcsi igazságokat, az evangéliumot úgy tárjuk elő, hogy azok foglalkoztassák is híveinket?

A homilétikai szabályok ismeretét bármennyire is szükségesnek tartjuk, csak eszközértékűnek tekinthetjük, s a hozzájuk való alkalmazkodás még nem teszi hatásosabbá s főként termékenyebbé prédikálásunkat. E század második évtizedében két követelményt állítottak fel a lelkésszel szemben, melyek ma is időszerűek: 1. a gyülekezetnek prédikáljon, 2. a való életet prédikálja.

Minden gyülekezetnek egy sajátos lelki világa van, amelyet az öt befolyásoló külső és belső tényezők irányítanak. Ha megfigyeljük gyülekezeteink életét, azt tapasztaljuk, hogy minden, ami közelfekvő a hallgatóság lelkéhez, a tényleges életviszonyokhoz, sokkal jobban érdekli őket.

Ehhez a kérdéshez kapcsolódik a lelkésznek mint prédikátornak a személyisége, mert éppen ezen keresztül érközik legközelebb hallgatóihoz. A személyiség nem veszi át szolgálai módon, amit másoktól hall, lát, olvas, hanem átéli, sajátjává teszi, és úgy adja át gyülekezetének. Augustinus még azt hangoztatta, hogy aki nem tud jó beszédet alkotni, tanulja meg a másét, mert minden jó beszéd Isten ajándéka a gyülekezet építésére. Újabban az a vélemény, s ebben sok igazság van, hogy az ilyen álláspont a prédikáció egyik legfontosabb részét, a prófétai elemet veszélyezteti, mert minden beszédnek elsősorban egyéni bizonyágtevésnek kell lennie. A gyakorlati élet azt bizonyítja, hogy nem lehet elkerülni, már csak a tanulás és ismeretszerzés szempontjából sem, hogy idegen gondolatokat s így más beszédét is, fel ne használja a lelkész. Azonban ne tegye ezt szolgálai módon, mert csak akkor lesz hatása, ha az abban foglalt gondolatokat, eszméket átélte és sajátjává tette. Ne prédikáljon tele hanggal olyat, amit üres szívvel mond! — ez a megállapítás mindig érvényes marad. Végeredményben tehát a gyülekezetet megismerve, saját egyéniségünket kifejtve prédikáljunk.

És mit prédikáljunk? Egyetlen szóval is lehetne rá válaszolni: az evangéliumot. A kérdésnek a mi szempontunkból van egy elméleti és egy gyakorlati vetülete is: szüntelenül tanulni és benne élni a gyülekezetben. Az egyház történelme azt bizonyítja, hogy a nagy hatású prédikátorok ereje abban volt, hogy korukat prédikálták, vagyis a korukat mozgó eszmékről és kérdésekről beszéltek. Nekünk is benne kell élnünk abban a világban, amelyben az élet halad s az örökkévalóság szempontja alatt keresni a választ a hívő ember kérdéseire.

Az ének, ima és prédikáció együtt alkotják a teljes értékű istentiszteletet.

Dr. SZABÓ ÁRPÁD

AZ ÚRVACSORAI ÁGENDA

1 Az unitárius úrvacsoratan lényegét Kriza János liturgikájában ezekben foglalta össze: „Az úrvacsora által emlékezünk Jézusra, és ezen emlékezés által belső ösztönzést nyerünk fenséges életpéldájának a követésére. Az úrvacsora csak elindít egy folyamatot, melyet nekünk kell kiteljesítenünk, egészen a megváltozásig.“ Az úrvacsora tehát nem üdv-szerző szertartás, hanem olyan cselekmény, mely Jézusra és valláserkölcsi igazságaira való emlékeztetés által hitünket növeli, lelkiismereti éberségünket fokozza, vallási tudatunkat mélyíti, önvizsgálatra és önismeretre készítet. Egyszóval megteremti az alanyi feltételeket ahhoz, hogy megváltozzunk, hibáinkat elhagyjuk, vétkeinktől megtisztuljunk, minőségileg előbbre lépjünk, Istennel és felebarátainkkal való közösség által gyarapodjunk.

Az úrvacsora egy termékenyítő asszociációs folyamat megindítója, mely a következő mozzanatokból áll: Úrvacsorát veszek s általa Jézusra és tanítására emlékezem. Ez eszembe juttatja, hogy én miképpen viszonyulok hozzá és evangéliumához. A visszaemlékezés arra készítet, hogy mérleget készítsek: életszabályaiból mit tartottam be, illetve tagadtam meg és miért? A számvetésből megszületik a megbánás és a változásra való elhatározás. Az úrvacsora ennek az asszociációs folyamatnak nemcsak az első láncszeme, hanem a fűződé ereje is.

Az úrvacsora bizonyosságtevés arról, ami bennünk jó, hogy mi Istenhez tartozunk, akarata szerint óhajtunk élni, és Jézus útján kívánunk járni. Sohasem megérkezés, hanem indítás és elindulás. Nem mozgólépcső, amelyre csak ráállunk és visz, hanem út, mely csak mutatja az irányt, de járni rajta nekünk kell, személyes erőfeszítéseinkkel. Hatékony nevelőeszköz, jellemformáló erő, önmagunk feltárása önmagunk és Isten előtt. Közösség önmagunkkal, Istennel és felebarátainkkal: az én közössége a mással, az érték után vágyó személy közössége az értékkel. Az úrvacsora közösségformáló erejére utal Árkosi Gelei Benedek, aki szerint: „Az úrvacsorában épül a leghathatósabban a Krisztusban élők szent lelki közössége: a anyaszentegyház“ (Elmélkedések).

2 Az úrvacsorára való előkészítés fontos és felelősségteljes feladat. Két síkon megy végbe: a lelkész személyes felkészülésében és a hívek felkészítésében. Az első is két ágra szakad: a tárgyi, azaz szolgálati előkészület és sajátosan az úrvacsora felvételére való lelki előkészület. A lelkész felkészülése voltaképpen nem más, mint a rendszeres önpásztorlás gyakorlatának a tudatos felfokozása. Az úrvacsora felvételére és kiosztá-